

ΜΑΝΩΛΗΣ ΚΟΡΡΕΣ, ΤΑΣΗΣ ΠΑΠΑΪΩΑΝΝΟΥ:

“Ο αρχιτέκτονας δεν είναι
μικρός Θεός”...

Του ΣΩΤΗΡΗ ΚΑΚΙΣΗ

Η Αθήνα, λοιπόν ! Η πόλη αυτή η αιώνια, η κορυφαία κάποτε στον κόσμο για τον πολιτισμό της, αυτή που έφτασε να ξαναγίνει μικρό χωριό, αυτή που πέθανε αλλά αναστήθηκε τόσες φορές, που ξανάγινε πρωτεύουσα, αυτή που γιγαντώθηκε, αυτή που φιλοξένησε δύο φορές Ολυμπιακούς Αγώνες στη σύγχρονη εποχή, η απίστευτα μεγάλη και δυσκολεμένη τα τελευταία χρόνια, η πάντα εδώ.

Όταν μιλάνε για την Αθήνα δύο καθηγητές της Αρχιτεκτονικής, εκείνος που συνέδεσε το όνομά του με της Ακρόπολης την αναστήλωση, ο **Μανώλης Κορρές** κι ο **Τάσης Παπαϊωάννου** με τις τόσες μελέτες, με τα τόσα κείμενα για την πόλη αυτή την ιδιαίτερη, οι εποχές της σαν να συναντούν η μία την άλλη ήρεμα: βλέπει κανείς σαν σε όνειρο τη μεταφορά των μαρμάρων του Παρθενώνα να γίνεται τώρα, και τα σημερινά κτίριά της πάνω σε τόση ιστορία, μπροστά στα μάτια του να υψώνονται, να υπάρχουν.

Έτσι, μερικές απαντήσεις για το μέλλον βασισμένες στο τώρα αλλά και στο παρελθόν, με τη μεγαλύτερη δυνατή από τους ειδικούς διαύγεια επιτέλους σαν να δίνονται:

-Διάβραζα κάπου τελευταία πως η Αθήνα είναι οπωσδήποτε μοναδική πόλη στον κόσμο, από το πώς ξεκίνησε, πού έφτασε, τι πέρασε, και το πού σήμερα βρίσκεται.

ΜΑΝΩΛΗΣ ΚΟΡΡΕΣ: Εγώ με την άποψη αυτή της μοναδικότητας δεν θα συμφωνούσα εύκολα, ομολογώ. Υπάρχουν κι άλλες πόλεις με την ηλικία της Αθήνας, με παρόμοιο ...βιογραφικό.

-Όπως;

Μ.Κ.: Όπως η Ρώμη. Ή και το Κάιρο. Με μικρότερη ηλικία ασφαλώς, αλλά που βρίσκεται πολύ κοντά στη Μέμφιδα, την πολύ παλαιότερη. Κι η Ρώμη, όπως η Αθήνα, έπαψε κάποτε να είναι πόλη, και τον 5ο αιώνα μ.Χ. υπήρχε μόνο σαν ένα μικρό χωριό.

-Μάλιστα: υπάρχουν κι αλλού παρόμοιες ιστορίες. Αλλά και το δικό μας θέμα εδώ είναι σοβαρό. Εννοώ το τι μας συμβαίνει εδώ γύρω από την αρχαιότητα ως σήμερα.

Μ.Κ.: Ναι. Η Αθήνα είναι πράγματι το φυσικό κέντρο του ελλαδικού χώρου. Απέχει το ίδιο σχεδόν από Θεσσαλονίκη, Αλεξανδρούπολη και Κρήτη, κι είναι κι αυτή με το Αιγαίο δίπλα της. Ύστερα, το κλίμα της Αττικής: ακόμα και τότε που το νέφος είχε φτάσει στο απροχώρητο, αρκούσε ένα βοριαδάκι να το διώξει λίγο, για να αισθανθούμε πως το κλίμα το αρχαίο είναι πάντα εδώ, το ίδιο κλίμα που είχαν γνωρίσει και οι παλαιοί.

-Το ίδιο και των τραγουδιών του Χατζιδάκι...

ΤάΣΗΣ ΠΑΠΑΪΩΑΝΝΟΥ: Κι εγώ δεν συμφωνώ με την απόλυτη μοναδικότητα. Θεωρώ πως η Αθήνα είναι μία από τις πόλεις του κόσμου, με συνέχεια ιστορική στο πέρασμα του χρόνου. Η ιδιαιτερότητα όμως της Αθήνας έγκειται σ' αυτό που είχε πει κι ο Άλντο Ρότσι: πως «η Αθήνα συμβολίζει το πέρασμα από τη Ξύση στον Πολιτισμό». Εννοώντας πως η αρχαία Αθήνα ήταν η πρώτη πόλη, που την αναγνωρίζουμε με τους όρους των μετέπειτα ευρωπαϊκών πόλεων.

-Δηλαδή;

Τ.Π.: Όπου υπήρχε η συλλογικότητα, η Δημοκρατία, τα δημόσια κτίρια. Ήταν η μετάβαση από μian άγρια, ας πούμε, υπαίθρια ζωή σ' αυτό που ονομάζουμε πόλη.

-Με τον Θησέα υπεύθυνο για τη συνένωση των χωριών της.

Μ.Κ.: Γιατί ακόμα και οι μεγάλες πόλεις της Μέσης Ανατολής, και τα μεγάλα κάποτε αστικά κέντρα στη Μεσοποταμία όπως η Βαβυλώνα, ποτέ δεν έφτασαν σε ολοκλήρωση του τύπου της Αθήνας, και παρέμειναν απλώς κέντρα συγκέντρωσης πληθυσμού και συναθροίσεις κτισμάτων, σε τόπους σχετικά αδιάφορου φυσικού περιβάλλοντος -καμία σχέση έχοντας με τα γοητευτικά σημεία της φύσης της Ελλάδας και της Αττικής-, τόπους που επέτρεπαν την εμπέδωση συνήθως δεσποτικών εξουσιών.

-Πώς;

Μ.Κ.: Γιατί στον απέραντο κάμπο οι ηγεμόνες μπορούσαν ανά πάσα στιγμή να έχουν υπό έλεγχο οποιαδήποτε πόλη, σε οποιαδήποτε απόσταση. Κι εκεί βέβαια αναπτύχθηκε πολιτισμός, αλλά κρατικός πολιτισμός. Τα πρώτα εκτενή κράτη. Η Αθήνα αντίθετα ενυπήρχε εντός ενός γεωφυσικού και ανθρωπο-γεωγραφικού μορφώματος, όπου οι συνθήκες δεν επέτρεπαν τη συγκρότηση κανενός μεγάλου κράτους.

-Και που, όταν κάποτε το επεχείρησε η ίδια η Αθήνα, οδηγήθηκε στην καταστροφή.

Μ.Κ.: Ασφαλώς. Γιατί πάλι ενεργούσε ως πόλις-κράτος. Δεν είχε καμία ενδοχώρα εκτενή, με αγροτικές καταστάσεις και καλλιέργειες. Ήταν κάπως σαν τη Βενετία πολλούς αιώνες αργότερα, που δεν ήταν όπως η Γαλλία των βασιλέων και των Λουδοβίκων, αλλά μια εστία απλώς δύναμης. Κι αυτό στην Ελλάδα το υπαγόρευε η φύση. Τον ατομισμό, αν θέλετε, με άλλα λόγια.

-Που μας φτάνει εναλλάξ στην κορυφή, για να μας καταστρέφει μετά.

Τ.Π.: Εγώ πάλι, συμπληρώνοντας για την αρχαία Αθήνα, θα ήθελα να πω πως υπήρχε μία λογική οργάνωση της πόλης από κάποιο κέντρο προς τα έξω, κι όχι από κάτι το εξωτερικό προς τα μέσα. Ενώ στις άλλες πόλεις όπως αυτές που ανέφερε ο Μανόλης Κορρές, η περιτείχιση, το τείχος όριζε την πόλη. Στην Αθήνα το τείχος έγινε μεταγενέστερα. Ξεκίνησε η ιστορία όλη από ένα κέντρο, όπου ήταν η Αγορά, ο δημόσιος χώρος αλλά και οι ιδιωτικές κατοικίες, κι έτσι εξαπλώθηκε προς τα έξω. Δεν υπήρξαν εύκολα μεγάλοι αφέντες εδώ. Τα κτίρια εδώ ήταν πραγματικά κτήματα του Δήμου.

-Σε ανθρώπινη απόσταση από τον ...άνθρωπο.

Τ.Π.: Ακριβώς. Εδώ υπήρχαν τα γυμνάσια, τα ωδεία, οι ακαδημίες, που γέννησαν τη Δημοκρατία, και που με τη σειρά της η Δημοκρατία τα ενδυνάμωσε.

Μ.Κ.: Εγώ πάντως θα ήθελα να υπερασπιστώ και τη φήμη των μεγάλων ανατολικών πόλεων, που δεν έφτασαν σε αντίστοιχη ολοκλήρωση. Δεν είναι το κλέος και η υπερηφάνεια των Ελλήνων, πως είμαστε μία εκλεκτή φυλή, όπως θα μπορούσε κανείς παρανοώντας να συμπεράνει από όλ' αυτά: πολύ περισσότερο από κάθε τι επηρέασαν σ' αυτή τη διαμόρφωση των πραγμάτων τα φυσικά δεδομένα της κάθε περιοχής. Αυτά έπαιξαν το πιο καθοριστικό κατ' εμέ ρόλο στα πολιτιστικά του κάθε λαού πράγματα. Κι ο ίδιος ο Ηρόδοτος στον απολογισμό του για τις επιτυχίες των Ελλήνων στους πολέμους καταλήγει πως αυτή η γη είναι, αυτά τα σκληρά εδάφη διαμόρφωσαν τόσο σκληρούς άνδρες.

-Μάλιστα. Για να προχωρήσουμε, λοιπόν, λίγο και στο μέλλον αυτού του ...σκληρού τόπου, πώς είχε πει, μου λέγατε, ο Άρης Κωνσταντινίδης ο εξαίρετος αρχιτέκτων, για τον άνθρωπο και την εκάστοτε πόλη του, κύριε Παπαϊωάννου;

Τ.Π.: Ο Άρης Κωνσταντινίδης είχε πει: «-Πες μου πώς κτίζεις, για να σου πω ποιος είσαι. Και πες μου ποιος είσαι, για να σου πω πώς κτίζεις».

-Από αυτή την αρχαία Αθήνα, λοιπόν, που συνήθως ιδανικά περιγράφεται, ή έστω που πολύ όμορφα και ιδιαιτέρως υπήρξε, η σύγχρονη Αθήνα πολύ μακριά της μοιάζει. Κι ο Τσαρούχης, ο κορυφαίος ίσως των ευφυολόγων, είχε πει πως « καλύτερα θα ήταν οι σημερινοί πλούσιοι, αντί για ανεγέρσεις κτιρίων, να χορηγούσαν κατεδαφίσεις ». Και να έμπαιναν πια πλάκες «ΚΑΤΕΔΑΦΙΣΕΝ ΛΑΤΣΗΣ», ή «ΚΑΤΕΔΑΦΙΣΕΝ ΝΙΑΡΧΟΣ» ! ...

Τ.Π.: Η Αθήνα είναι μία μεγαλούπολη πια. Και δεν μπορεί να συγκριθεί ούτε κατά διάνοια με την αρχαία Αθήνα. Μιλάμε για μία υπερ-συγκεντρωτική, υδροκέφαλη πόλη, με το μισό πληθυσμό της χώρας συγκεντρωμένο εδώ. Κι αυτό το φαινόμενο, με την παράλληλη ερήμωση της υπαίθρου, δεν είναι αποκλειστικά δικό μας. Σχεδόν παντού υπάρχει πια. Μιλάμε, λοιπόν, για απίστευτο πληθυσμό, και για εξάπλωση πέραν του Λεκανοπεδίου. Η Αθήνα σήμερα φτάνει μέχρι το Λαύριο, μέχρι την Ελευσίνα, ή μέχρι σχεδόν και τον Ωρωπό. Μιλάμε δηλαδή για τελείως,

μα τελείως άλλα μεγέθη, και για τελείως, μα τελείως άλλα δεδομένα.
Παρόλ' αυτά-

-Παρόλ' αυτά;

Τ.Π.: Παρόλ' αυτά, εγώ θεωρώ πως το χαρακτηριστικό και το πολύ ενδιαφέρον της Αθήνας όσον αφορά στην ιστορία της είναι το γεγονός ότι παραμένει ένα παλίμψηστο πολιτισμών: υπάρχει, θέλω να πω, μία σύγχρονη πόλη, της οποίας τα θεμέλια είναι μία τρομερή υπόθεση επάλληλων στρώσεων αιώνων, που ακόμα και σήμερα κομμάτια της μας διαφεύγουν. Σκάβουμε για να θεμελιώσουμε ένα σημερινό σπίτι, και βλέπουμε ανάγλυφα σειρά εποχών να έρχεται στο φως.

-Ελύτης, «Το Φωτόδεντρο και η Δέκατη Τέταρτη Ομορφιά»: «κι η πατρίδα μια τοιχογραφία»...

Μ.Κ.: Έχουμε, νομίζω, πάντα μία ρομαντική διάθεση, κύριε Κακίση, να θεωρητικοποιούμε ή να εξιδανικεύουμε κάποια δεδομένα παλαιότερα. Από την άλλη, έχουμε τη διάθεση να είμαστε πάρα πολύ επικριτικοί, για κάποια πράγματα κατοπινά, τα οποία θα άξιζαν περισσότερης επιείκειας.

-Όπως;

Μ.Κ.: Είμαστε επικριτικώτατοι για το κατάντημα της σύγχρονης Αθήνας, πως η πόλη είναι πια αβίωτη, κι αφόρητη, και απάνθρωπα κουραστική. Όμως τίποτα δεν είναι τυχαίο, ούτε φτάσαμε όπου φτάσαμε επειδή οι νεότεροι Έλληνες είναι άνθρωποι κακοί. Δυστυχώς ο άνθρωπος βρίσκεται πάντα δέσμιος ενός πλαισίου που δρα, το οποίο είναι ιστορικο-οικονομικό, και συχνότατα και δομικό, με την έννοια του στρουκτουραλισμού. Όπου οι ποσότητες επηρεάζουν αρνητικά την ποιότητα. Ο Αριστοτέλης είχε πει πως η Δημοκρατία είναι εξαιρετικό σύστημα, αλλά μπορεί να λειτουργήσει με πεπερασμένο αριθμό πολιτών.

-Πενήντα χιλιάδες περίπου;

Μ.Κ.: Δέκα χιλιάδες είχε πει μόνο. Αν, λοιπόν, οι πολίτες είναι πολύ περισσότεροι και δεν τα καταφέρνουν, αυτό δεν σημαίνει πως είναι χειρότεροι άνθρωποι: το πρόβλημα είναι τότε, όπως είπαμε, δομικό. Από την άλλη, το παλίμψηστο για το οποίο μίλησε ο κύριος Παπαϊωάννου ισχύει μόνο για το κέντρο των Αθηνών.

Τ.Π.: Κι η Βούλα; Η Αιξωνή; Ο δρόμος που οδηγούσε στο Σούνιο;

Μ.Κ.: Εντάξει, και εκεί. Αλλά η αρχαία Αθήνα υπήρχε σε μια ακτίνα κάποιων χιλιομέτρων γύρω από την Ακρόπολη, κι από 'κεί και πέρα βλέπουμε οικοδομές να εδράζονται σε έδαφος το οποίο μέχρι το 1920 ήταν τελείως, μα τελείως παρθένο, και δεν είχε ποτέ κατοικηθεί, είχε μόνο καλλιεργηθεί. Τα βλέπουμε όλα αυτά ανάγλυφα, πού υπήρχε τι κι ως πού, στους χάρτες του Κάουπερ, που έγιναν προς τα τέλη του 19^{ου} αιώνα. Εκεί φαίνονται οι δρόμοι, που εν πολλοίς είναι συνεχιστές των αρχαίων δρόμων, όλοι αυτοί οι άξονες κατάστικτοι να συνοδεύονται από αρχαία αθηναϊκά κατάλοιπα, κυρίως δε από ταφικά μνημεία.

-Με αυτά που λέτε, πάντως, πιο κοντά σε ένα πολύ εκτεταμένο παλίμψηστο μοιάζετε κι εσείς να συμφωνείτε.

Μ.Κ.: Εκείνο που θέλω να σημειώσω εγώ είναι πως, όσον αφορά στους νεότερους χρόνους, γίνανε πολλά πράγματα πολύ βιαστικά. Πρώτα οι άνθρωποι προέβαιναν στην ικανοποίηση των αναγκών τους, που ήταν επιτακτικές και άμεσες, και εν συνεχεία πήγαινε το μυαλό τους στον οργανωμένο σχεδιασμό. Τότε ανακάλυπταν πως άλλη μία ευκαιρία έλλογου ανασχεδιασμού της πόλης είχε χαθεί. Αλλά η κατανόηση που πρέπει να δείξουμε πρέπει να ξεκινά από την επίγνωση πως τέτοια πράγματα γίνανε και σε χώρες με πολλή μεγαλύτερη από τη δική μας οργάνωση και πολύ λιγώτερο πιεσμένες από οικονομικές, αλλά και εθνικές δυσκολίες απ' όσο εμείς.

-Η αρνητική δηλαδή ...καλλιτεχνική φιλοδοξία του παλαιού Καραμανλή, με το δικό του «...Destroy Athens» που διέταξε με την αντιπαροχή, δεν είναι τόσο κατακριτέα;

Μ.Κ.: Μα κι αυτή είχε δύο όψεις: υπάρχουν πολλοί που θεωρούν πως η αντιπαροχή υπήρξε ένα ευφυές κοινωνικό μέτρο, το οποίο έδωσε πολύ ευέλικτες λύσεις. Και το οποίο μπορεί σε πολλά μέρη να είχε ολέθρια αποτελέσματα, όχι γιατί έφταιγε η ιδέα της αντιπαροχής, αλλά γιατί οι όροι δόμησης δεν ήταν σωστοί. Δεν ήταν δηλαδή ανάγκη, όταν ο δρόμος ήταν μόνο έξι μέτρα πλάτος, εκεί να επιτρέπονται επτά πατώματα στο ύψος. Έτσι εξαντλήθηκαν τα όρια αντοχής του ιστού, των υποδομών, και των φυσικών πολεοδομικών χαρακτηριστικών. Κι αυτό συνέβαινε πάντα πριν από εκλογές, όπου οι πολιτικοί υπόσχονται διάφορα για να καλοπιάσουν τους εκλογείς τους. Αυτό όμως ισοδυναμεί με το να ταΐζει κανείς ένα θηρίο με τις ίδιες του τις σάρκες. Και να το έχεις σε τέτοιο

βαθμό αναισθητοποιήσει, ώστε να μην αντιλαμβάνεται πως αυτό το προχείρως νόστιμο που του παρέχεις ως τροφή είναι κομμάτι από το σώμα του.

Τ.Π.: Εγώ πάλι θα 'λεγα πως πράγματι η αντιπαροχή είχε δύο όψεις, αλλά αποτέλεσε και το όχημα ενός ιδιόρρυθμου αναδασμού σ' αυτή την τόσο δυσκολεμένη οικονομικά μεταπολεμική εποχή. Λαϊκό μέτρο ήταν στη βάση του, κι είναι εντυπωσιακό, βέβαια, το φαινόμενο πώς μία πόλη ολόκληρη ξαναχτίστηκε έτσι, πάνω στα ίδια της τα ίχνη. Και ο μη-σχεδιασμός, επειδή η ανασύσταση έγινε εκ των κάτω και όχι εκ των άνω, οδήγησε σε μια παράξενη σημερινή κατάσταση, όπου δίπλα στις οκταώροφες πολυκατοικίες να στέκουν ακόμα νεοκλασικά σπίτια, όχι για κανέναν άλλο ως πρόσφατα λόγο, παρά μόνο γιατί κάποιοι κληρονόμοι ίσως δεν μπορούσαν να «τα βρούνε» μεταξύ τους.

-Έτσι περίπου δεν διασώθηκαν και μερικές ως σήμερα υποβαθμισμένες περιοχές της Αθήνας, όπως η Καισαριανή ή του Ψυρρή ;

Μ.Κ.: Στις περιπτώσεις μάλιστα των νεοκλασικών που σώθηκαν έτσι, ισχύει το γνωστό εν Ελλάδι σενάριο, όπου όταν μια νέα ιδέα ή κάποιο πυροτέχνημα ως κίνητρο σκίζει τον ουρανό του μέλλοντός μας, συνήθως επωφελούνται οι πρώτοι που σπεύδουν να το υιοθετήσουν. Από το κοινωνικό σώμα τρία κύματα υπάρχουν σ' αυτές τις περιπτώσεις: των πρώτων, των διορατικών ή αδίστακτων. Το δεύτερο κύμα είναι εκείνοι που το σκέφτηκαν λίγο περισσότερο και μετά ενέδωσαν, και το τρίτο αποτελείται από τους «άτυχους», που μένουν τελευταίοι εξαιτίας αντικειμενικών δυσκολιών ή λόγω δισταγμών, μέχρι που παρέρχεται τελικά και λόγος για τον οποίο έπρεπε να αντιδράσουν. Η ανάπτυξη τότε έχει κάνει ήδη τον κύκλο της, κι έχει περάσει πια σε νέα φάση υποβάθμισης η περιοχή τους. Κι η πόλη της ...Δύσης δεν έχει άλλο χρυσάφι στα κοιτάσματά της.

-Ντεσπεράντο καταστάσεις άρα και στο Γουέστ, κι εδώ...

Μ.Κ.: Ναι. Κι έτσι υπάρχουν περιοχές στην Αθήνα, που γέρασαν πριν ακόμα ξαναγεννηθούν.

-Άρα; Πώς θα γίνει κάπως να διορθωθούμε ως ...πόλη, και να συνεχίσουμε να συνυπάρχουμε λίγο πιο σωστά με την αρχαία Αθήνα, για να μας διορθώνει λίγο αυτό την καθημερινότητα και τις ψυχές;

Μ.Κ.: Ο Πικιώνης είχε πει πως η κατώτερη σχέση που μπορούμε να έχουμε με τα πράγματα γύρω μας είναι η επιθυμία «χρησιμοποίησής» τους. Όπως δηλαδή δεν είναι καλό να θέλεις να χρησιμοποιήσεις έναν άνθρωπο με την σημερινή αρνητική έννοια του όρου, έτσι θα 'πρεπε ίσως να μπορούσαμε να αντιμετωπίζαμε και τα σημερινά μας ενδογενή προβλήματα. Αλλά πώς; Η ίδια η επιβίωση προϋποθέτει οικονομικές σχέσεις. Και κίνητρο θα λέγαμε θεμιτό είναι ό,τι κάνει κανείς να μην είναι επιζήμιο. Αλλά όταν είναι αυτό το μόνο κίνητρο, επισκιάζοντας όλα τα άλλα, τότε ακριβώς οδηγούμαστε σε καταστάσεις απάνθρωπες. Σε κοινωνία σχιζοφρενική, γι' αυτόν ακριβώς το λόγο: μια κοινωνία που οργίζεται για την κακοδαιμονία της, ενώ όλοι γνωρίζουμε βαθύτερα πως έχουμε σ' αυτή το μερίδιό μας.

-Δεν θα αρκούσε, κύριε Παπαϊωάννου, να τα βάφαμε ...αλά Τίρανα τα τόσα πολλά πια ακαλαίσθητα κτίριά μας;

Τ.Π.: Όχι, βέβαια. Και δεν υπάρχει πιο σαφές γι' αυτό παράδειγμα από την πρόσφατη προσπάθεια εξωραϊσμού της βιτρίνας των Αθηνών επ' ευκαιρία των Ολυμπιακών Αγώνων. Θα μπορούσαν, δεν λέω, να επιλεγούν κάποια χρώματα, τα οποία ίσως να άλλαζαν λίγο τη γενική εικόνα. Αλλά δεν είναι το χρώμα: το Είναι αυτής της πόλης είναι. Όπου το δημόσιο και το συλλογικό έχει υποχωρήσει ενώπιον του ιδιωτικού και του ατομικού. Κι έχουμε πια ανθρώπους που ενδιαφέρονται μόνο για το τι συμβαίνει μέσα στα περιορισμένα όρια τις ιδιοκτησίας τους. Αλλά η πόλη είμαστε εμείς οι ίδιοι. Ο τρόπος που ζούμε και συμπεριφερόμαστε. Το πρόβλημα το 'χουμε δημιουργήσει εμείς οι ίδιοι, τελικά, κι όχι κάποιος πέρα από μας. Μέσα μας ας κοιτάξουμε πρώτα, και μετά έξω, στα κτίρια. Η Αθήνα κι αυτή, όπως κάθε πόλη, καθρέφτης των κατοίκων της είναι.

-Κι όμως: οι κατά καιρούς δημόσιες έστω αρχιτεκτονικές μας επιλογές δεν θα μπορούσαν να ήταν καλύτερες; Να είχαμε κτίρια, να σαν αυτά του ιδιοφυή Κυριάκου Κρόκου π.χ., σαν το Βυζαντινό Μουσείο της Θεσσαλονίκης, σε μέτρα ιδανικά αλλά κι ανθρώπινα ταυτόχρονα;

Τ.Π.: Ο Άρης ο Κωνσταντινίδης έλεγε πως για να υπάρξει καλή αρχιτεκτονική, πρέπει οι τρεις πόλοι που την ορίζουν, ο αρχιτέκτονας, ο εργοδότης και τα συνεργεία, να έχουν την καλύτερη μεταξύ τους συνεργασία. Δεν φτάνει, δηλαδή, μόνο ένας καλός αρχιτέκτονας, κι ένα καλό σχέδιο. Και το Βυζαντινό Μουσείο του Κρόκου έγινε τόσο καλό,

γιατί εκτός από τον Κρόκο λειτούργησαν, φαίνεται, σωστά μαζί του και οι άλλοι δύο απαραίτητοι πόλοι.

Μ.Κ.: Γιατί ο εκάστοτε δημιουργός, ο εκάστοτε αρχιτέκτονας, δεν είναι ένας μικρός Θεός, ξέρετε. Και κάθε φορά εξαρτάται από πολλές παραμέτρους. Από πολλούς, πάρα πολλούς παράγοντες, το εκάστοτε αποτέλεσμα.

ΠΗΓΗ: Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝή, «Κ», ΚΥΡΙΑΚή 23 ΜΑΡΤΪΟΥ 2008

